

ex odio, aut ex invidia; quare horum vitio-  
rum malitiam participat.

4. *Ex suo genere est mortale, juxta divum Thomam.* — *Aliquando excusatur.* — Propterea dixit divus Thomas, quæst. trigesima septima, genere suo esse peccatum mortale; et regulariter, si quis ita discordaret a voluntate proximi in re quæ ad illius bonum spectat, solum hoc intendens, ut ille non obtineat tantum aut tale bonum, vere ex genere suo habet gravem inordinationem de se sufficientem ad dissolvendas amicitias; unde merito ponitur contraria charitati. Posset tamen excusari a peccato saltem mortali, si quis discordaret hoc modo a voluntate alterius, non intendendo detrimentum ejus, sed consulendo suæ utilitati, vel voluptati; nam licet esset causa fortasse contra rationem, tamen si propterea proximus non constitueretur in aliqua necessitate, non esset ibi speciale peccatum contra charitatem, sed esset actio juxta qualitatem, et modum intentionis; nam immediatum objectum tantum indifferens est, quoniam, sicut non teneor subvenire neque benefacere proximo, ita neque consentire voluntati illius, aut non discordare, nisi quando inde constitueretur ipse in aliqua necessitate. Ex quibus multi casus possunt elici de consulente testatorem, ne eum relinquat hæredem quem volebat, licet sine fraude et dolo; de rogante electorem ne illi conferat beneficium cui volebat; et similes, in quibus si injuria separatur, et odium, et invidia, raro aut nunquam est peccatum mortale, et sæpe nullum, si rationabili fiat causa.

5. *Tertia conclusio.* — *In judiciis quousque et qualiter sit vel non sit mala contentio.* — Dico tertio: contentio quæ ex discordia nascitur, est etiam mala pro qualitate malitiæ ipsius discordiæ. Advertendum est generaliter posse dici contentionem, omnem contrarietatem ortam ex discordia, quasi idem sit contendere, quod in contraria tendere. Tamen specialiter accommodatum est hoc nomen ad significandam contrarietatem in judiciis, vel contrarietatem in verbis, quæ eatenus mala sunt, quatenus ex voluntatibus malis oriuntur. De dissensione ergo in judiciis, primo advertendum est non esse intrinsecè malam, quia, cum hominibus non sæpe sit perspecta veritas, possunt ex rationibus probabilibus in contraria ferri judicia. Secundo erit hæc contentio mala, si sit in his rebus quas aliquis credere tenetur, et tunc malitia ejus ad hæresim præcipue spectat; præterea potest esse

mala, quando temere et sine sufficienti ratione judicatur, et tunc hæc malitia ex objecto in speculativis rebus est contra virtutem studiositatis; in practicis vero est contra prudentiam, et potest esse contra justitiam vel aliam virtutem, si contra illam aliquid oriatur. Contra charitatem vero videtur esse specialis malitia, quando aliquis directe et quasi ex intentione vult aliud opinari vel judicare, ut alteri contradicat; nam sine dubio hoc ex objecto suo est irrationabile, et maxime contrarium illi conjunctioni quam charitas postulat; raro tamen hoc erit peccatum mortale, nisi ab extrinseco et ex accidenti, quia per se non est gravis læsio charitatis. Secus vero esset si quis ea ratione se exponat periculo docendi res falsas. Nam inde posset contrahi gravis malitia.

6. *Quid de contentione in verbo.* — *Exponitur D. Thomas, dicens hanc contentionem esse de se mortale.* — Ultimo advertendum circa intentionem in verbis, imprimis per se non esse malam, si gratia disputationis sumatur, et modus servetur, de quo nonnulla dixi in materia de fide; et videri possunt Basil., libro de Spiritu Sancto, initio; Nazianz., lib. 1 Theolog.; et Augustin., ep. 83, et in Enchirid., cap. 57 et 58. Secundo, si hæc contentio fiat serio, et animo docendi contrarium ejus quod alter dicit; si etiam fiat honesto ex joco, animo suo loco et tempore veritatem aperiendi, per se non est mala. Tertio, si quis impugnat exterius veritatem cognitam, illa est formalissimæ contentio, et primario est contra veritatem, tamen simul etiam est contra charitatem. Et D. Thomas, quæst. 38, dicit esse peccatum mortale ex genere. Verum, si consideretur solum repugnantia quam hoc habet cum charitate, nimirum illa disjunctio animorum quam potest per se efficere contentio, raro erit peccatum mortale, quia non frequenter lædit graviter charitatem; tamen quia ex se potest dissolvere amicitiam, et semper videtur habere aliquam admixtam rationem injuriæ, ideo interdum esse poterit peccatum mortale.

7. *Quæstiuncula de contentione non spectante ad fidem, et mores.* — *Cajetanus var.* — *Resolutio, de qua Sanch., l. 1. Decal., c. 9, n. 16, cum aliis.* — Quærit tamen Cajetanus an hoc etiam habeat locum in rebus pure speculativis, quæ neque ad fidem, neque ad mores spectant, et videtur affirmare, quamvis in Summa, verb. *Contentio*, oppositum sentiat; sed de hoc plura diximus in 1. 2, agentes de

conscientia. Nunc breviter dico non esse grave peccatum, nisi fiat cum aliqua gravi injuria proximi; erit autem talis injuria, si quis ea ratione voluntarie doceat ea quæ scit esse falsa, idque frequenter, et in rebus gravibus; nam hæc est injuriosa deceptio, et magnum incommodum proximorum. Unde tandem intelligitur quid dicendum sit, quando hæc contentio non procedit ex illa intentione formali, sed vel ex quadam temeritate, vel ex gravi negligentia, ut cum quis sine sufficienti inquisitione ac studio contrarium intendit in rebus gravibus; nam hoc poterit esse peccatum ejusdem rationis cum illa intentione formali pro ratione ignorantia et negligentia, solumque differt tanquam directe et indirecte voluntarium.

## DISPUTATIO XII.

## DE SCHISMATE.

Divus Thomas 2. 2, q. 37 et 38, explicuit dissensionem et læsionem pacis, quæ consistit in judiciis, et voluntatibus, et verbis; nunc cum eodem, in quæst. 39, explicandum est quomodo lædatur pax et conjunctio animorum per exteriora facta. Et quoniam pax consistat in conjunctione et unione, sciendum est duplicem externam conjunctionem posse inter homines considerari. Alia est spiritualis, quæ si perfecta sit, pertinet ad ordinem supernaturalem; alia est quasi temporalis et mere naturalis; prior esse debet inter membra Ecclesiæ, hæc posterior inter omnes homines; illi opponitur schisma, huic bellum, sub quo seditionem et rixam comprehendimus; de quibus tantum dicendum superest.

(Hac de re egit etiam Auctor contra Jacobum, Angliæ Regem, lib. 1, cap. 21, et tomo quinto in 3 partem, disp. 21, sectione 2, a num. 12; disp. 23, sect. 3, a num. 4; disput. 43, sect. 2, num. 7; Sanch., lib. 2 in Decalogum, cap. 36, qui plures adducit; Joannes Jovinianus integrum de schismate edidit Opusculum; novissime Farinacius, in tractatu de Hæresi, quæstione 187.)

## SECTIO I.

*Utrum schisma sit speciale peccatum contra charitatem.*

1. *Notatio prima, de schismatis nomine.* — *Notatio secunda, de conjunctione quam schis-*

*ma dissolvit.* — Schisma, ut notavit Isidor., 8 Etymologiarum, c. 3, divisionem significat, a græco verbo *σχίσμα* ortum habens; unde nomen hoc generale est, potestque in bonam vel in malam partem sumi. Unde Joan. 9: *Schisma factum est inter eos*; tamen appropriatum est ad significandum peccatum illorum qui Ecclesiam, quæ unica esse debet, scindere conantur, de quo est in Decretalibus titulus de schismaticis extra; et in 6, et 24, quæst. 1. Secundo, ut propria hujus vitii ratio exponatur, supponendum est ex materia de fide, disput. nona, Christi Ecclesiam esse unicam tantum et visibilem, atque adeo ad sui perfectionem requirere non interiorem tantum, sed exteriorem etiam conjunctionem membrorum inter se, et cum suo capite visibili, et Vicario Christi in terris, quæ conjunctio exterior sine dubio fit per opera obedientiæ, religionis, et similia. Hæc igitur Ecclesia, quamvis revera non possit recipere divisionem in duas, ut recte docet Pelagius Papa, in cap. 1, et Cyprianus, cap. *Loquitur Dominus*, 24, quæst. 1, possunt tamen Ecclesiæ membra se ab illa dividere, et hoc est facere schisma.

2. *Schisma duplici modo contingit.* — *Schisma hoc potest in Papam cadere.* — Accidere vero potest schisma non tantum per hæresim, sed etiam sine illa, ut quando aliquis fidem retinendo non vult in suis actionibus et modo religionis unitatem Ecclesiæ tenere; et hoc dupliciter, primo separando se a capite Ecclesiæ, ut dicitur in cap. *Non vos*, 23, quæst. 5, ubi Glossa ait schisma esse non habere caput Romanum Pontificem, non quidem negando Romanum Pontificem esse caput Ecclesiæ, nam jam hoc esset schisma conjunctum hæresi, sed vel temere negando hunc in particulari, vel ita se gerendo cum illo, ac si caput non esset, ut si quis vellet sine ejus auctoritate Concilium generale congregare, aut Antipapam eligere; et hic est usitatio modus. Secundus modus est, si ita se separet quis a reliquo corpore Ecclesiæ, ut nolit cum illo communicare in sacramentorum participatione, cujus rei exemplum habemus ex Epiphano, in secta Meletii, quæ est 68; ille enim dissentiens a Petro Alexandrino, suo patriarcha, se ab illo in omnibus sacrificiis separavit, et de schismate notatus est, cum tamen inter eos nulla dissensio in fidei doctrina intercederet, ut Epiphanius testatur. Et hoc secundo modo posset Papa esse schismaticus, si nollet tenere cum toto Ecclesiæ corpore unionem et conjunctionem quam

debet, ut si tentaret totam Ecclesiam excommunicare, aut si vellet omnes ecclesiasticas caeremonias apostolica traditione firmatas evertere, quod notavit Cajetanus, 2. 2, q. 39; et Turrecrem. latius, l. 4, c. 41. An vero schismatici non hæretici dicendi sint membra Ecclesiæ, suo loco dictum est. (Vide auctorem, tr. de Fide, disp. 9, sect. 1, a n. 13.)

3. *Arguitur pro parte negativa primo.* — *Contra D. Thomæ responsionem instatur.* — *Arguitur secundo.* — *Replicatur contra responsum Cajetani.* — Jam igitur sic explicato schismate, constat per se esse quid malum, et a Deo prohibitum; superest exponamus, quam malitiam habeat, et an specialem contra charitatem. Ratio dubitandi est, quia hoc peccatum, si sit per dissensionem a capite, fit per inobedientiam; si per divisionem a corpore, fit vel per injuriam, vel per superstiosum cultum religionis; ergo hæc malitia semper erit contra obedientiam, vel alias virtutes, non specialiter contra charitatem. Nec satisfacit quod D. Thomas respondet, schisma non esse quamcumque inobedientiam, sed cum contumacia; nam hoc non variat in eadem malitia, sed fortasse auget in eadem speie, ut patet in eo qui formaliter non vult obedire. Item quia in excommunicato est inobedientia cum contumacia, et tamen non est schismaticus. Augetur secundo difficultas, quia potest quis non esse charitate conjunctus cum aliis Ecclesiæ membris, et non esse schismaticus; ergo schisma non opponitur conjunctioni quam efficit charitas; ergo non est peccatum speciale oppositum charitati. Respondet Cajetanus esse effectum charitatis illam conjunctionem; tamen posse esse informem aliquando; sed hoc habet locum in effectu imperato a charitate, ut est, verbi gratia, elemosyna, in qua Cajetanus ponit exemplum, non vero in elicito; ergo hic effectus non est elicitus, nec formalis charitatis, sed alterius virtutis; atque adeo schisma immediate oritur contra illam, et non contra charitatem. Advertendum est dupliciter posse aliquem facere schisma. Uno modo directe intendendo divisionem Ecclesiæ; secundo, solum quasi indirecte, intendendo, verbi gratia, dominatum, potestatem, et similia.

4. *Prima conclusio de schismate directe intento.* — Dico primo: si schisma sit per se directe intentum, est peccatum specialiter charitati contrarium. Ita divus Thomas, quæst. 39, art. 1, et sumitur ex Paulo, ad Ephesios quarto: *Supportantes invicem ex charitate,*

*solliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis,* etc., et 1 Cor. 12: *Non sit schisma in corpore,* etc., et ad Coloss. 2: *Inflatus sensus carnis suæ, et non tenens caput, ex quo totum corpus, per nexus et conjunctiones subministratum, et constructum, crescit in augmentum Dei;* et ex Augustino, libro de Fide et symbolo, capite decimo: *Schismatici,* inquit, *discissionibus iniquis a fraterna charitate dissiliunt,* etc. Ratio est, nam tale peccatum est directe contra honestatem charitatis. Nam licet illa voluntas possit ex variis motivis procedere, ut ex invidia, vel odio, tamen hoc est remote et extrinsece; proxime vero et intrinsece habet malitiam contrariam fini et effectui charitatis; quod ita confirmo et explico, nam unitas Ecclesiæ revera est quid supernaturale, non tantum ad credendum, sed etiam ad amandum, et efficaciter, quod in me est, faciendum; unde velle perfecte, et efficaciter tenere perfectam Ecclesiæ unitatem, et esse cum ea conjunctum, ut membrum cum corpore suo, actus est supernaturalis, si fit ut oportet, et charitatis; unde ad Ephes. 4 tribuitur Spiritui Sancto: *Solliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis;* ubi Glossa: *Id est, unitatem ecclesiasticam, quam causat Spiritus Sanctus.* Unde Paulus subdit: *Unum corpus, unus spiritus;* et idem colligitur ex 1 ad Corinth. 12. Verum est similem voluntatem posse alia ratione pertinere ad alias virtutes, ut velle tenere unitatem fidei cum omnibus Ecclesiæ membris, ad fidem spectat; velle esse conjunctum cum Summo Pontifice, tanquam subditum cum superiore, est virtutis obedientiæ; velle autem absolute et simpliciter servare ecclesiasticam pacem, et spiritualem membrorum conjunctionem, est intrinsece munus charitatis: quia virtutis amicitiae est velle conservare communicationem et conjunctionem debitam cum amicis; charitas autem est amicitia spiritualis. Ex quo tandem fit charitatem ipsam per se obligare ad eam voluntatem et conjunctionem, quia non solum est bona, sed maxime necessaria, cujus contrarium maxima incommoda affert Ecclesiæ; ergo velle, præcipue directe, tollere ab Ecclesia istam conjunctionem et unitatem, est directe contra charitatem.

5. *Schisma, vel in affectu tantum, vel etiam in effectu.* — Sed advertendum est ulterius, dupliciter posse aliquem velle hanc ipsam divisionem, vel quasi affective, tantum illam desiderando, vel effective, reipsa exequendo. Hoc secundum sine dubio est quod constituit

proprie schismaticum; tamen de priori modo, Cajetanus supra vult non pertinere ad schisma, sed ad odium vel invidiam, quia ille non est schismaticus. Sed, quod ad rem attinet, malitia illorum actuum ejusdem est speciei, quia in omnibus est eadem deformitas, licet in modo appetendi sit diversitas. Sicut, in universum, in omni voluntate simplici in intentione et electione respectu ejusdem, est malitia ejusdem vitii, licet diversimode participata. Quod vero spectat ad modum loquendi, verum est non dici schismaticum, nisi qui actu se separat ab Ecclesia, quia hæc denominatio magis sumitur ab actu consummato exterius. Sicut non dicitur homicida, nisi qui actu interficit.

6. *Ad argumentum primum in n. 4.* — *Ad secundum.* — *Objiciuntur Ambrosius, et Augustinus, et Sylvester.* — *Explicantur.* — Et quoad hanc conclusionem facile patet solutio ad difficultatem positam, nam, ut demus hanc separationem ab Ecclesia non fieri sine mixtione alterius vitii, ut hæresis, superstitionis, vel injuriæ, tamen, sicut Aristoteles dixit, 5 Ethic., c. 2: *Qui furatur ut mæchetur, magis est mæchus quam fur,* ita in proposito, qui tale vitium committit propter efficiendum schisma, magis est schismaticus, quamvis utramque malitiam contrahat. Ad secundum, facile dicitur quod, quamvis existens in peccato mortali possit retinere conjunctionem membri cum Ecclesia, hinc tamen non fit illud non esse sub præceptum charitatis; neque etiam fit quod velle talem effectum voluntate absoluta et perfecta, non sit charitatis, quamvis similem actum imperfectum possit habere peccator ex auxilio Dei. Objici tamen potest, quod Ambrosius ait, cap. *Advocari*, 24, quæstione 1, schisma esse contrarium fidei, unde negat in schismaticis esse fidem; idem Augustinus, 2 contra Crescon., capite 4. Unde Sylvest., in Summa, verbo *Schisma*, dicit esse speciem hæresis. Sed hæc sano modo intelligenda sunt. Videntur enim omnes loqui de schismate in famosiori significato, vel ut frequentius accidit, quod videtur voluisse indicare Augustinus, hæresim, scilicet, fere semper initium sumere ab aliquo schismate vel dissensione; paulatim vero, si dissensio crescat et duret, pervenire ad hæresim.

7. *Quod schisma indirecte intentum nullum sit, arguitur ex D. Thoma.* — *Confirmatur primo.* — *Confirmatur secundo.* — Superest explicandum an hæc malitia contrahatur ex illo alio secundo modo, per indirectam volunta-

tem. Nam D. Thomas, quæst. illa 39, art. 1, in corp., et ad 1, videtur negare. Et confirmatur, quia alias omne peccatum contra proximum haberet specialem malitiam charitati contrariam. Nam omne tale peccatum de se dissolvit amicitiam. Item fieret ut qui perturbaret unitatem reipublicæ, vel cujusvis communitatis, excitando tumultus, vel qui discordias seminaret, committeret peccatum schismatis, quia illud etiam esset oppositum charitati; quod tamen non videtur dicendum.

8. *Secunda conclusio adstruens schisma indirectum.* — *Cajetanus assentit.* — *Hos refert et sequitur Sanchez supra, num. 5.* — Nihilominus dico secundo: ad contrahendam propriam malitiam schismatis, non oportet directe intendere divisionem ab Ecclesia, sed satis est velle id per quod separaretur quis ab Ecclesia, vel efficit divisionem in illa, sive id sit directe prævidendo, sive culpabiliter ignorando. Ita sentit Cajetanus hic, in Summa, verbo *Schisma*, et alii non pauci. Colligiturque ex communi modo loquendi Patrum et canonum. Vocant enim schismaticos, omnes qui dicto modo dividunt Ecclesiam, quamvis non directe intendant, quod raro accidit. Et ratione patet a simili ex dictis de scandalo, disputation. 40, section. 2; nam ad committendam aliquam malitiam in moralibus, sufficit voluntarium indirectum, præcipue quando circumstantia aut effectus secutus non est quid generale omnibus peccatis, sed speciale quid, ut est in proposito. Ex quo fit, hæreticum, præter malitiam hæresis, incurere malitiam schismatis, propter speciale detrimentum quod infert Ecclesiæ, contra charitatem illi debitam. Et idem est de aliis, qui per quodcumque vitium efficiunt schisma. Ex quo ulterius intelligitur, cum schisma communiter hoc secundo modo potius quam primo committatur, hanc malitiam frequentius esse veluti circumstantiam alterius vitii, quam peccatum per se distinctum. Quamvis, quia ipsa gravissima est, magis denominet actum et peccatorem, quam alia malitia quæ ex objecto per se intento sumitur.

9. *Ad D. Thomam in n. 7.* — *Ad primam conclusionem.* — *Ad secundam.* — Nec contrarium hujus conclusionis voluit D. Thomas; intelligendus est enim vel generaliter de intentione formali aut virtuali, vel certe loquitur de primaria, et quasi per se specie peccati, ut dixi in scandalo. Neque est simile de aliis peccatis contra proximum, quia hæc circumstantia schismatis non est communis omnibus

peccatis in proximum. Sed quæres (quod in secunda confirmatione tangebatur) an tale peccatum sit semper contra unitatem universalis Ecclesiæ, an vero possit esse contra unitatem specialem, verbi gratia, privatæ congregationis et religionis. Respondetur, dividere corpus, in quo debet esse specialis aliqua conjunctio, temere et irrationabiliter, sine dubio esse malum, et contra charitatem specialiter, quia charitas inclinatur et obligat ad talem pacem et spiritualem unitatem servandam. Unde si quis directe tale damnum intenderet in proximo, sine dubio peccaret specialiter contra charitatem; idem ergo est si indirecte id faciat, juxta dicta. Hæc autem malitia non nisi ad schisma revocari potest, et consonat Pauli 1 ad Corinth. 1: *Et non sint in vobis schismata*. Ubi D. Thomas ait schismata proprie esse, quando vel ob diversam fidei confessionem, vel ob diversas sententias de agendis, homines unius collegii in diversas separantur partes; tamen hoc peccatum est diminutum in ratione schismatis; nam quia spiritualis conjunctio totius Ecclesiæ est primaria, ad quam omnes aliæ referuntur, ideo schisma, proprie dictum, est tantum quando aliquis facit divisionem universalem ab Ecclesia; et de hoc loquuntur jura, cum de schismate faciunt mentionem.

10. *Tertia conclusio tripartita*. — Dico tertio: hæc malitia ex suo genere mortalis est, et gravissima, minor tamen quam malitia hæresis. Prior pars per se nota est ex dictis, eamque explicat D. Thomas 2. 2, q. 39, art. 2. Secundam ita explicat D. Thomas ibid., ad tertium, hanc malitiam esse gravissimam omnium, quæ sunt erga proximum, ratione gravissimi damni, quod infert Ecclesiæ in maximis bonis. Præterea hoc verificatur maxime, quando fit intentione directa; sic enim includit odium, quod, ut supra dixi, disputatione sexta, sect. 2, n. 1, secundum se est maximum eorum quæ sunt contra proximum. Ultima pars intelligitur etiam ex genere, et præcise distinguendo et comparando malitias. Nam malitia hæresis ex suo genere est contra Deum directe, schisma vero contra proximum; alioquin si comparemus peccatum hæresis, ut includit etiam malitiam schismatis, manifestum est esse majus, sicut totum est majus sua parte; omnia vero intelliguntur ex genere, nam ex circumstantiis sæpe schisma potest superare hæresim, quia potest afferre majora damna; quapropter hæc peccata sæpe æquiparantur a Patribus, et multa habentur in Decretis, 24, quæst. 2. Videri potest

Turrecr., lib. 4, c. 5 et 6; Castro, de Justa punit., lib. 1, cap. 2; Joan. Jovinianus, in nupero Opusculo de schismate, c. 3.

11. *Grassante schismate, quid agendum*. — Quid vero faciendum sit tempore schismatis, agit late Turrecr., in c. 14. Et nonnihil Cajetanus hic, et in Summa, verbo *Schisma*. Sed breviter dico, si sit aliquis certus Papa de quo prudenter dubitari non possit, illi est adhaerendum, et qui aliis favent, sunt schismatici. Si vero Papa sit dubius, ita ut non possit prudenter cognosci, nulli est adhaerendum, quia revera nullus eorum habet jus verum in Ecclesia acquisitum. Quapropter si contrarium fiat, schisma fovetur, et hac etiam ex parte peccari potest hoc peccato. Addendum vero est, plebem satisfacere sequendo suos pastores, et doctores Catholicos, quando aliter non potest eis constare veritas.

## SECTIO II.

*Quæ sint pœnæ schismaticorum.*

1. *Prima conclusio*. — Dico primo, schismaticos esse ipso facto excommunicatos, saltem in Bulla Cœnæ, quamvis de jure communi res non sit adeo clara; nam in cap. *De Liguribus*, 23, quæst. 9, solum dicitur esse excommunicandos; sed in cap. *Licet*, extra, de electione, excommunicantur ipso jure schismatici, specialiter in electione Pontificis. Et in cap. primo, extra, de Schismaticis, fertur etiam excommunicatio jure; sed videtur loqui de schismaticis hæreticis; tamen in cap. *Nulli*, distinct. 19, videtur fieri generaliter excommunicatio contra omnes. In cap. etiam *In nomine Domini*, 23 distinct., additur depositionis pœna, scilicet imponenda; non enim incurritur ipso jure.

2. *Secunda conclusio*. — Dico secundo: puniri possunt schismatici omnibus fere pœnis hæreticorum, atque adeo reges privari regnis, etc. Tamen de facto nullam pœnam incurrunnt ante condemnationem; neque principi schismatici, si hæretici non sint, privantur sua jurisdictione, donec condemnentur, quia nulla est talis pœna lata contra ipsos; nam omnia jura continentia has pœnas loquuntur de hæreticis; et hæc est communis sententia, etsi Panorm. et alii, in cap. *Cum non ab homine*, de Judiciis, senserint contrarium.

3. Dico tertio: schismatici ita sunt privati spirituali potestate sicut hæretici; unde potestate ordinis non privantur, et stando in

jure divino, neque potestate jurisdictionis, aut beneficiis ecclesiasticis, ut a fortiori patet de pœnis hæreticorum; tamen ipso jure, de jure positivo, privantur dignitatibus, beneficiis, atque adeo bonis ecclesiasticis, in dicto cap. *Nulli*, distinct. 19; et hoc modo dicit Glossa, cap. 1 de Schismat.: *Ecclesiam, quæ habet Episcopum hæreticum aut schismaticum, vacare intelligitur*; quod dictum Turrecremata, libro 2, cap. 102, extendit ad Summum Pontificem; sed quicquid sit de Papa hæretico, de quo alias dixi<sup>1</sup>, tamen de pure schismatico id omnino est falsum, quia extra casum hæresis nullus unquam dixit, ipso jure divino Papam privari sua dignitate; imo et in casu hæresis illud falsum est; jure autem humano privari non potest extra eum casum, ut ipsemet late docet, libro 2, cap. 93, et in materia de fide ostenditur; quare, certum sit Papam nullam ex dictis pœnis incurere, quia neque ipse se potest excommunicare, neque Ecclesia potest illum punire, quamvis jure defensionis possit illius conatibus resistere, ut late Turrecr., cap. 102; et Cajetan., de auctoritate Papæ; et Cano, cap. 22; et Castro, lib. 2 de Punitioe hæreticor., cap. 2.

## DISPUTATIO XIII.

## DE BELLO.

*Bellum absolute dictum duplex*. — Pugna exterior, quæ exteriori paci repugnat, tunc proprie bellum dicitur, quando est inter duos principes, vel duas republicas; quando vero est inter principem et suam rempublicam, vel inter cives et rempublicam, dicitur seditio; quando inter privatas personas, vocatur rixa, vel duellum; inter quæ materialis magis quam formalis differentia esse videtur, atque de his omnibus dicemus, de quibus D. Thomas 2. 2, q. 40, 41 et 42, et alii infra referendi.

## SECTIO I.

*Utrum bellum sit intrinsece malum.*

1. *Primus error, de quo et sequenti Bellar., de Laicis, l. 3, c. 14, et 16; Molina, de Just., disp. 99*. — *Secundus error*. — *Contra hos etiam hæreticos citantur alii a Cenedo, collect. 59, prim. part.* — Prima hæresis affirmat esse

<sup>1</sup> Vid. in tract. de Fide, disp. 10, sect. 6.

intrinsece malum et contra charitatem, bellare. Ita tribuit Manichæis Augustinus, 22, capite 74, quos secutus est Wicleph, teste Waldense, de Sacramentalibus, titul. ultim., capit. penultim. Secundus error, bellum peculiariter esse prohibitum Christianis, et præcipue contra Christianos; ita refert Echius, in Enchiridio, capit. 22; et idem alii hæretici nostri temporis contendunt, distinguendo tamen duplex bellum, defensivum et aggressivum, quæ membra num. 6 exponemus: sequentes conclusiones rem explicabunt.

2. *Prima conclusio negativa de fide*. — *Objectio prima ex 1 Paral., 28*. — *Objectio secunda ex Matt. 26; Isa. 2, et 11*. — *Tertia, e Concilio Nicæno, Leone Papa*. — *Quarta, ex ratione*. — *Confirmatur*. — Prima sit: bellum simpliciter nec est intrinsece malum, nec Christianis prohibitum. Est de fide, atque expressa in Scriptura; in veteri namque Testamento laudantur bella facta a sanctissimis viris, Genes. 14: *Benedictus Abraham, et benedictus Deus, quo protegente, hostes in manibus tuis sunt*. Idem legitur de Moyse, Josue, Samsone, Gedeone, Davide, Machabæis, et aliis, quibus sæpe jusserat Deus inferre bellum hostibus Hebræorum; et Paulus, ad Hebræos 11, dicit Sanctos in fide vicisse regna; idem confirmatur aliis testimoniis Patrum, apud Gratian., 23, q. 1 et 2; item Ambros., lib. de Off., per varia capita. Objicies vero primo Dominum dixisse Davidi: *Non edificabis mihi templum, quia vir sanguinum es*; secundo, quia Christus Petro dixit, Joan. 18: *Mitte gladium tuum in vaginam*, etc.; Isaia 2: *Conflabunt gladios in vomeres, et non exercebuntur ultra ad prælium*, et cap. 11: *Non nocebunt, et non occident in monte sancto*; loquitur autem Propheta de tempore adventus Messiae, quo maxime, quid licitum sit aut non sit, exploratum esset futurum. Tertio, in Concilio Nicæno, capit. 11, imponitur pœna Christianis, qui post acceptam fidem militiæ sese adscribunt; et Leo Papa, ep. 92, ait prohibitum esse bellum Christianis post solemnem pœnitentiam. Quarto, bellum moraliter affert secum infinita peccata: illud autem opus per se censetur malum et prohibitum, quod moraliter semper habet conjunctas indebitas circumstantias, et damna proximorum. Ad hæc, bellum est contra pacem, et dilectionem inimicorum, et injuriarum remissionem.

3. *Ad primam objectionem*. — *Ad secundam*. — *Ad tertiam*. — *Ad quartam objectionem*. — *Ad confirmationem*. — Respondetur